

Toldot – Jámbor és a Vadász

Toldot Hetiszakasz tartalma תולדת

Szakaszunkban — Toldot (1Mózes 25:19–28:9.) — Jákob és Ézsau felcseperedéséről olvassunk, meg arról miként vette meg Jákob az elsőszülöttséget egy tál lencséért, és hogyan csalta ki – anyja segítségével – az atyai áldást, ami eredetileg Ézsauinak járt volna. Közben Izsák és Rivká a filiszteusok földjén hasonló megpróbáltatáson mennek keresztül, mint annak idején Ábrahám és Sára. A szakasz végén Jákob elindul nagybátyjához, Lábánhoz Mezopotámiába, hogy lányai közül feleséget válasszon magának és egyben eltűnjön egy időre a bosszút forraló Ézsau elől.

Izsák feleségül veszi **Rebekát**. Húsz gyermektelen évet követően imáik meghallgatásra találnak, és Rebeka megfog. Nehéz a terhesége, mivel „a gyermekek tusakodtak a méhében”; Istentől megtudja, hogy „két nemzet van a te méhedben”, és hogy a fiatalabb uralkodni fog majd az idősebb felett. – 1Mózes 25:19–23.

Először **Ézsau** bújik elő; **Jákob** **Ézsau** sarkát markolva követi. **Ézsau**ból „ügyes vadász, a mező embere” lesz; **Jákob** pedig „jámbor” ember, sátorlakó. **Izsák** **Ézsaut** kedveli jobban, **Rebekának** **Jákob** a kedvence. Egy nap, éhesen és kimerülten térvén vissza a mezőről, **Ézsau** eladja elsőszülöttségi jogát **Jákobnak** egy tál vörös lencséből készült főzelékért. – 1Mózes 25:24–34.

Gerárban, a filiszteusok földjén **Izsák** nővéreként szerepelteti **Rebekát**, attól tartván, hogy esetleg valaki, aki megkívánja az asszonyt szépsége miatt, megöli érte őt. **Izsák** műveli a földet, kiássza a korábban apja, **Ábrahám** által ásott és a filiszteusok által betemetett kutakat, és egy sor új kutat is fúr: az első kettő birtoklá-

sáért viszály tör ki a filiszteusokkal, a harmadik kút vizét azonban békében élvezik. – 1Mózes 26:1–33.

Ézsau két hettita nőt vesz feleségül. **Izsák** megöregszik és megvakul, és kifejezi óhaját, hogy mielőtt meghalna, megáldja **Ézsaut**. Közben **Ézsau** távol van, hogy vadat ejtsen apjának, majd abból ízletes pecsenyét készít, **Rebeka** felöltözteti **Jákobot** **Ézsau** ruháiba, finom étket készít a kecskegidákból, és beküldi vele **Jákobot** atyjához. **Izsák** megáldja **Jákobot** „az ég harmatával és a föld kövérségével” és a fivére feletti uralommal. Amikor **Ézsau** visszatér, és a csalásra fény derül, **Izsák** csupán annyit tehet síró fiáért, hogy megjósolja: **Ézsau** a kardja után fog élni, és amikor **Jákob** elbotlik, elveszti uralmát a bátyja felett. – 1Mózes 26:34–27:41.

Jákob elhagyja **Cháránt**, menekülve **Ézsau** haragja elől és hogy feleséget találjon magának anyja bátyjának, **Lábánnak** családjából. **Ézsau** vesz magának egy harmadik feleséget is, **Máchlátot**, **Ismáél** leányát. – 1Mózes 27:42–28:9.

שבת שלום

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FUVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

Chaim Shaul Glitzenstein: Toldot

A világban élő sok millió ember nem csak külsőleg más, mint a többiek, hanem belső tulajdonságaik is különbözőek. Vannak veleszületett tulajdonságok, és vannak, amiket életük során maguk építenek szabad akaratukból. Azokkal a tulajdonságokkal szemben, melyeket szabadon választanak, a veleszületett tulajdonságok nincsenek az ellenőrzésük alatt. Ezeket a tulajdonságokat a szülőktől öröklik a génekben. Ezek általában olyasmik, amik nyíltan vagy rejtetten a szülőkből is ott vannak.

Ebben a hetiszakaszban olvasunk **Rebeka** terhességéről az ikrekkel, akik egyáltalán nem hasonlítanak egymásra. **Jákob** és **Ézsau**. Egyikük olyan ember lett, aki a sátorban ül, a másik pedig olyan, aki vadászik. Már anyjuk hasában is különböző hajlamaik voltak. **Jákov** ki akart mászni anyja hasából, amikor az a Szentély közelében sétált, és **Ézsau** akkor akart kijönni, mikor a mező közelében sétált. **Nagyon furcsa, hogy Ézsau**nak ilyen természetes vágya volt a vadászatra, hiszen, ha felnőtt férfiként vonzódni kezd a harchoz/öléshez, szülei nemtetszése ellenére, az érthető, és lehetne mondani, hogy maga választotta, igaz? **DE mégis, hogy lehet, hogy Izsáktól, aki igaz ember volt és teljes szívében Istennel kapcsolatban állt, ilyen sóvárgást örökölt a rossz dolgok iránt, hogy már az anyaméhben is jelen volt ez benne?**

Azért tanulságos ezt a kérdést megvitatni, mert itt kiderül, hogy mindenki okkal és céllal születik olyannak, amilyen, és nincsen rossz gyerek. Ugyanis Isten különböző feladatokat ad az embereknek, különböző tulajdonságokkal ruházza fel őket ahhoz, hogy az életükben teljesítsék a feladataikat. Van, akinek jó és szelíd jellemet ad, gyenge és passzív beállítottságot. Ők azok, akinek könnyű mindig a jó úton menni, és a rossztól elzárkózni, arról tudomást sem venni, hisz semmi hajlamuk a rosszra, és nem is érintkeznek vele, csak mindig adagolnak még egy kicsi és még egy kicsi jót az előzőekhez. Ez az élet csendes és biztonságos, mint a sátorban üldögélés. Aztán van az, akinek Isten olyan tulajdonságokat adott, hogy természetükönél fogva keresik a rosszat, ismerik, hajlamuk van rá, és sokszor találkoznak is vele, mert nekik az a dolguk, hogy ezzel megküzdjenek, és felülkerekedjenek. Ők a harcosok, akiknek a nehezebb feladat jutott, a sokszor elbukók, és mindig felállók, akik a saját belső démonjaikkal éppúgy küzdenek, mint a világban jelen levő gonosszal. és ha sikerül, akkor a gonoszságból is ki tudják hozni a maximális jót. **Jákobnak** a gyenge és passzív természete megkönnyítette a dolgát, hogy szelíd „sátorban ülő” emberré váljon, míg **Ézsau**nak szembe kellett néznie a rosszall. Nem azért, hogy a gonoszság rabjává váljon, hanem éppen ellenkezőleg, hogy a kísértésekkel megküzdve legyőzze azt. Ez Isten egyik kedvenc dolga: amikor az ember megküzd a kísértésekkel, és győztesként kerül ki a rossz ösztöneivel vívott harcban.

A reggeli imában kérjük Istent, hogy „ne vigyél kísértésbe” = „ál távinu lidéj niszájon”, mert nem akarjuk, hogy próbára tegyen minket és ellenállóképességünket, főleg nem a nekünk és rossz ösztöneinknek oly kívánatos helyzetekben! Tudjuk, hogy jobb is, ha nem kerülünk olyan helyre és helyzetbe, ahol nem biztos, hogy képesek leszünk uralkodni magunkon, mind lelkileg mind szellemileg.

Rabbi Jonatan Sacks: Egy apa szeretete

Az e heti szidrában Izsákot két nagyon különböző fiú szülőjeként látjuk.

„A fiúk felnőttek. Ézsau ügyes vadász lett, a természet embere; Jákob azonban szelíd ember volt, aki otthon maradt a sátrak között. Izsák, akinek volt érzéke a vadakhoz, Ézsaut szerette, de Rebeka Jákobot szerette.” (1Mózes 25:27-28)

Nem nehéz megértenünk, hogy **Rebeka** miért szerette **Jákobot**. Istentől kapott egy jóslatot, amelyben azt mondta neki:

„Két nép van méhedben, és két nép válik el benned, az egyik nép erősebb lesz a másikonál, és az idősebb szolgálja majd a fiatalabbat.” (1Mózes 25:23)

Jákob volt a fiatalabb. Úgy tűnik, **Rebeka** arra következtetett - és mint kiderült, helyesen -, hogy ő lesz az, aki folytatni fogja a szövetséget, aki hű marad **Ábrahám** örökségéhez, és aki tanítani fogja azt a gyermekeinek, tovább viszi a történetet a jövőbe.

Az igazi kérdés az, hogy miért szerette Izsák Ézsaut? Nem látta, hogy a természet embere, vadász, nem pedig elmélkedő vagy Isten embere? Elképzelhető-e, hogy csak azért szerette Ézsaut, mert az szerette a vadhúst? Vajon az étvágya uralkodott az elméjén és a szívéen? Nem tudta Izsák, hogy Ézsau hogyan adta el az elsőszülöttségi jogát egy tál levesért, és hogy később hogyan „vetette meg” magát az elsőszülöttségi jogot (1Mózes 25:29-34). Vajon ő volt-e az a valaki, akire Ábrahám szellemi örökségét rábízhatta volna?

Izsák bizonyára tudta, hogy idősebbik fia szeszélyes természetű ember, aki a pillanat érzelmeinek él. Még ha ez nem is zavarta őt, a következő, Ézsaut érintő epizód nyilvánvalóan igen:

„Amikor Ézsau negyvenéves volt, feleségül vette Juditot, a hejtita Beéri leányát, és a hejtita Elon leányát, Baszemátot is. Ők Izsák és Rebeka gyászát okozták”. (1Mózes 26:34-35)

Ézsau otthonra lelt a hejtiták között. Két asszonyukat vette feleségül. Ez az ember nem volt alkalmas arra, hogy tovább vigye az ábrahámi szövetséget, amely bizonyos fokú távolságot jelentett a hejtitáktól és a kánaánitáktól, és mindattól, amit azok vallás, kultúra és erkölcs tekintetében képviseltek.

Izsák mégis egyértelműen szerette Ézsaut. Nemcsak az a vers mondja ezt, amellyel kezdtük. Hanem így is maradt. Az (1Mózes 27.) könyve, annak erkölcsileg kihívást jelentő történetével, amelyben Jákob Ézsauinak öltözött, és elvette az áldást, amelyet neki szántak, figyelemre méltó képet fest az Izsák és Ézsau közötti őszinte, mély szeretetről. Ezt már az elején érezzük, amikor Izsák megkérdezi Ézsaut: „Készíts nekem olyan ízletes ételt, amelyet szeretek, és hozd el nekem enni, hogy megáldhassalak, mielőtt megha

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FÜVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

Rabbi Jonatan Sacks: Egy apa szeretete

lok". (1Mózes 27,7) Itt nem **Izsák** fizikai étvágya beszél. Ez az ő vágya, hogy jóllakjon azzal az illattal és ízzel, amelyet idősebb fiához társít, hogy a koncentrált szeretet hangulatában megáldhassa őt.

A történet vége az, ami igazán érzékelteti a kettejük közötti mély érzéseket. **Ézsau** belép az általa készített étellel. Lassan **Izsák**, majd **Ézsau** is felismeri a velük szemben elkövetett csalás természetét. **Izsák** „hevesen reszketett”. **Ézsau** „hangos és keserű kiáltással tört ki”. (1Mózes 27:33-34)

Nehéz átadni ezeknek a leírásoknak az erejét: sok minden elveszik a fordításban. A **Tóra** általában keveset mond az emberek érzelmeiről. Az **Izsák** megkötözésének egész tárgyalása alatt a legcsekélyebb jelzést sem kapjuk arról, hogy mit érzett **Ábrahám** vagy **Izsák** a **Genezis** egyik legizgalmasabb epizódjában. A szöveg, ahogy **Erich Auerbach** mondta, „tele van háttérrel”, ami azt jelenti, hogy több marad kimondatlanul, mint kimondva. Az érzések mélysége, amelyet a **Tóra** leír, amikor **Izsákról** és **Ézsauról** beszél abban a pillanatban, így ritka és szinte lehengerlő. Apa és fia megosztják egymással az árulás érzését, **Ézsau** szenvedélyesen keres valamilyen áldást az apjától, **Izsák** pedig erre felbuzdulva felrázza magát. A köztük lévő szerelmi kötelék intenzív. A kérdés tehát változatlan erővel tér vissza: **miért szerette Izsák Ézsaut mindennek ellenére; vadsága, változékonyága és házasságon kívüli házasságai ellenére?**

A **bölcsek magyarázatot** adtak. Úgy értelmezték az „**ügyes vadász**” kifejezést, hogy **Ézsau** csapdába ejtette és becsapta **Izsákot**. Úgy tett, mintha vallásosabb lenne, mint amilyen valójában volt.

Van azonban egy egészen más magyarázat is, amely közelebb áll a szöveg egyszerű értelméhez, és nagyon megindító. **Izsák** azért szerette **Ézsaut**, mert **Ézsau** a fia volt, és a szülők ezt teszik. Feltétel nélkül szeretik a gyermekeiket. Ez nem jelenti azt, hogy **Izsák** nem látta **Ézsau** jellemének hibáit. Ez nem jelenti azt, hogy **Ézsaut** tartotta a megfelelő személynek a szövetség folytatására. És azt sem jelenti, hogy nem fájt neki, amikor **Ézsau hettita nőket** vett feleségül. A szöveg kifejezetten azt mondja, hogy igen. De ez azt jelenti, hogy **Izsák** tudta, hogy egy apának szeretnie kell a fiát, mert az a fia. Ez nem összeegyeztethetetlen azzal, hogy kritikusan viszonyuljon ahhoz, amit tesz. De egy szülő nem tagadja meg a gyermekét, még akkor sem, ha a gyermek csalódást okoz az elvárásainak. **Izsák** egy alapvető leckét tanított nekünk a szülői létről.

Miért Izsák? Mert tudta, hogy **Ábrahám elküldte fiát, Izmaelt**. Talán tudta, hogy ez mennyire fájt **Ábrahámnak**, és mennyire megbántotta **Izmaelt**. Van egy figyelemre méltó **midrás** sorozat, amely szerint **Ábrahám** meglátogatta **Izmaelt** még azután is, hogy elküldte őt, mások szerint pedig **Izsák** volt az, aki a megbékélést elérte, és elhatározta, hogy nem akarja ugyanezt a sorsot **Ézsaura** is rászabadítani.

Rabbi Jonatan Sacks: Egy apa szeretete

Hasonlóképpen, a lelke legmélyéig tisztában volt azzal, hogy a **Kötés próbája** mind az apjára, mind magára nézve milyen lelki árat jelentett. A **Jákobról, Ézsauról** és az áldásról szóló fejezet elején a **Tóra** elmondja, hogy **Izsák** vak volt. Van egy **Midrás**, amely szerint az **angyalok könnyei** hullottak, amikor látták, ahogy **Ábrahám** megkötözte a fiát, és fel-emelte a kést, ami **Izsák** szemébe esett, és emiatt megvakult **öregkorára**.” A próbatétel bizonyára szükséges volt, különben **Isten** nem parancsolta volna meg. De sebeket, lelki sebeket hagyott maga után, és **Izsák** elhatározta, hogy nem kell feláldoznia **Ézsaut**, a saját gyermekét. Bizonyos értelemben tehát **Izsák** feltétel nélküli szeretete **Ézsau** iránt **tikkun** volt az apa-fiú viszonyban a Kötés által okozott törésért.

Így, bár **Ézsau** útja nem a szövetség útja volt, **Izsák** atyai szeretetének ajándéka segített előkészíteni az utat a következő nemzedék számára, amelyben **Jákob** minden gyermeke a nyájban maradt.

Van egy lenyűgöző vita **két misnai bölcs** között, amely ezzel kapcsolatos. Van egy vers a **Mózes második könyvében (14:1)**, amely a zsidó népről így szól: „**Az Úrnak, a te Istenednek gyermekei vagytok**”. **Júda rabbi** úgy vélte, hogy ez csak akkor érvényes, ha a zsidók **Isten** gyermekeihez méltóan viselkednek. **Meir rabbi** szerint ez feltétel nélküli: akár úgy viselkednek a zsidók, mint **Isten** gyermekei, akár nem, attól még **Isten** gyermekeinek nevezik őket. **(Kiddusin 36a)**

Rabbi Meir, aki hitt a feltétel nélküli szeretetben, a nézete szerint cselekedett. Saját tanítója, **Elizeus ben Abujá** végül elvesztette hitét és eretnek lett, mégis rabbi **Meir** továbbra is együtt tanult vele és tisztelte őt, fenntartva, hogy élete utolsó pillanatában megbánta bűneit és visszatért **Istenhez**.

Ha komolyan vesszük a **judaizmusban** központi szerepet játszó **Avinu Malkeinu gondolatát**, miszerint királyunk mindenekelőtt a szülőnk, az azt jelenti, hogy a legmélyebb érzelmekkel ruházzuk fel az Istennel való kapcsolatunkat. **Isten** úgy birkózik velünk, mint a szülő a gyermekével. Mi úgy birkózunk vele, mint a gyermek a szüleivel. Ez a kapcsolat néha feszült, konfliktusos, sőt fájdalmas, mégis, ami mélységet ad neki, az a tudat, hogy megszakíthatatlan. Bármilyen történik, a szülő attól még szülő marad, a gyermek pedig gyermek marad. A kötelék mélyen sérülhet, de soha nem törik meg helyrehozhatatlanul.

Talán ezt jelezte **Izsák** minden nemzedék számára azzal, hogy továbbra is szerette **Ézsaut**, aki annyira különbözött tőle, annyira más volt a jelleme és a sorsa, de mégsem utasította el soha - ahogy a **Midrás** szerint **Ábrahám** sem utasította el soha **Izmaelt**, és megtalálta a módját, hogy kifejezze szeretetét. A feltétel nélküli szeretet nem kritikátlan, de megtörhetetlen.

Így kell szeretnünk a gyermekeinket - mert **Isten** is így szeret minket.

MISNÉ TORÁ – A ZSIDÓ JOGTÁR

XXXVI. RÉSZ

A tanulás és a tett egyensúlya

3. §. Egyetlen más **micva** sem ér fel a **Tóra tanulással**, ezzel szemben a **Tóra tanulás** felér bármelyik **micvával**, mert a tanulás tettehez vezet. Következésképp a tanulás mindig megelőzi a tettet.

4. §. Abban az esetben, amikor valakinek egy **micva** teljesítse és a **Tóra tanulása** között kell döntenie, ha a **micvát** valaki más is végrehajthatja, akkor nem szabad félbeszakítani a **tanulást**. Ellenkező esetben neki kell végrehajtania a **micvát**, és utána vissza kell térnie a tanulmányaihoz.

5. §. Az Eljövendő Világban az embereket először a **Tóra tanulás** alapján ítélik meg, és csak azután teszik mérlegre az összes többi cselekedetüket. Ezért mondták **Bölcseink**: Az ember mindig a **Tóra tanulással** foglalatosskodjon, akár az **Örökkévaló** kedvéért, akár nem az **Örökkévaló** kedvéért, mivel a nem az **Örökkévaló** kedvéért végzett **Tóra tanulás** is végül az **Örökkévaló** kedvéért végzett tanuláshoz vezet majd.

A Tóra és a hétköznapok foglalatosságai

6. §. Annak az embernek, akit a szíve arra sarkall, hogy megfelelő módon teljesítse ezt a **micvát**, és ezáltal meg legyen koronázva a **Tóra koronájával**, nem szabad a figyelmét más dolgok felé fordítania. Nem szabad arra törekednie, hogy a Tórával együtt gazdagságot és dicsőséget is szerezzen. Ez a **Tóra útja**: „**Egyél kenyeret sóval, mértékkel igyál vizet, aludj a földön, élj nehéz életet, és törd magad a Tórában!**” Nem hárul rád a feladat bevégzése, de nem is vonhatod magadat ki alóla. Minél többet sajátítottál el a Tórából, annál nagyobb jutalmat szereztél. A jutalom pedig arányos a befektetett fáradalmakkal.

7. §. Lehet, hogy valaki azt mondja: „**Megszakítom a tanulmányaimat, amíg elegendő pénzt nem gyűjtök, aztán folytatom, vagy megszakítom a tanulmányaimat, amíg meg nem veszem, amire szükségem van, azután, amikor már nem kell a munkával foglalkoznom, folytatom a tanulást.**” Aki ilyen gondolatokat forgat a fejében, az sose fogja kiérdemelni a **Tóra koronáját**. Legyen a munkád az alkalmi, és a **Tóra** az állandó. Ne mondd azt: „**Majd tanulok, ha lesz időm**”, mert talán sosem lesz időd.

8. §. Írva van a **Tórában**: „**Nem az égben van... és nem a tengeren túl van**”. A „**Nem az égben van**” azt jelenti, hogy nem a gögös emberben, és nem is azokban, akik a „tengeren túlra utazgatnak”. Ezért mondták **Bölcseink**: „**Nem mindenki lesz bölcs, aki üzlettel foglalkozik.**” **Bölcseink** rendelkezése az is: „**Korlátozd a lehető legkevesebbre a foglalatosságaidat, és foglalkozz a Tórával.**”

9. §. A **Tóra** szavait a vízhez hasonlítjuk, amint írva van: „**Ó, mind, aki szomszédjaitok, jöjjetek a vízhez!**”. Ez a hasonlat arra tanít, hogy amiképpen a víz nem gyülemlik föl lejtőn, hanem lefolyik róla, és az alacsony helyen gyűlik fel, ugyanúgy nem maradnak meg a **Tóra** szavai a dölyfös emberben, sem pedig a rátarti ember szívében, hanem inkább az alázatosban és egyszerűben, aki a **Bölcsek** lábánál, a porban ül, és eltávolítja szívéből az idők vágyait és örömeit. Ő épp csak annyi munkát végez nap, mint nap, hogy megkeresse a betevő falatot, ha nincs más, amit ehetne, s napjai és éjszakái többi részében a **Tóra tanulással** foglalkozik.

Folytatjuk...

EMBERBARÁT HETILAP NAGYFUVAROS ZSINAGÓGA

ב"ה

NAGYFUVAROS UTCAI ZSINAGÓGA IMAREND

ב"ה

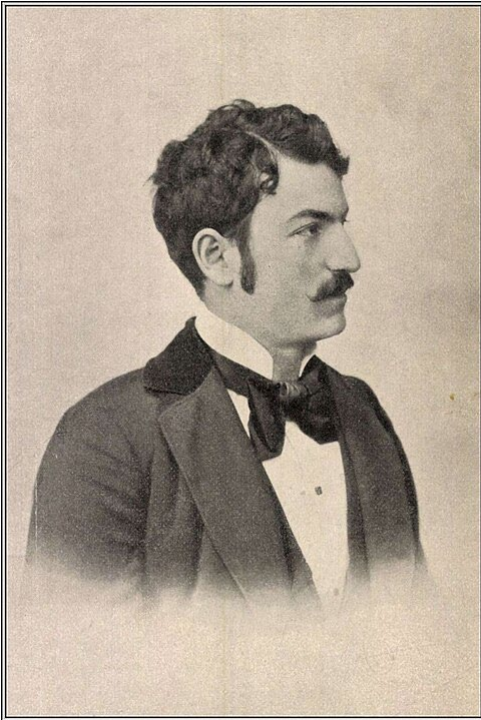
DECEMBER 1. – 31. KÖZÖTT

hesván kiszlév	30.	1.	vasárnap	Újhold 1.		8,00	16,00
	1.	2.	hétfő	Újhold 2.		7,00	16,00
	2.	3.	kedd			7,00	16,00
	3.	4.	szerda			7,00	16,00
	4.	5.	csütörtök			7,00	16,00
	5.	6.	péntek		8:15,34	7,00	16,00
	6.	7.	szombat	VÁJÉCÉ	Vége: 16,45	8,00	15,30
	7.	8.	vasárnap			8,00	16,00
	8.	9.	hétfő			7,00	16,00
	9.	10.	kedd			7,00	16,00
	10.	11.	szerda			7,00	16,00
	11.	12.	csütörtök			7,00	16,00
	12.	13.	péntek		8:15,34	7,00	16,00
	13.	14.	szombat	VÁJISLÁCH	Vége: 16,46	8,00	15,30
	14.	15.	vasárnap			8,00	16,00
	15.	16.	hétfő			7,00	16,00
	16.	17.	kedd			7,00	16,00
	17.	18.	szerda			7,00	16,00
	18.	19.	csütörtök			7,00	16,00
	19.	20.	péntek		8:15,36	7,00	16,00
	20.	21.	szombat	VÁJÉSEV	Vége: 16,48	8,00	15,30
	21.	22.	vasárnap			8,00	16,00
	22.	23.	hétfő			8,00	16,00
	23.	24.	kedd			7,00	16,00
	24.	25.	szerda	Este: Első Chanuka-gyertya meggyújtása		8,00	16,00
	25.	26.	csütörtök	Chanuka 1. nap		8,00	16,00
	26.	27.	péntek	Chanuka 2. nap	8:15,41	8,00	15,30
	27.	28.	szombat	MIKÉC Újhold hirdetés Chanuka 3. nap	Vége: 16,53	8,00	15,45
	28.	29.	vasárnap	Chanuka 4. nap		8,00	16,00
	29.	30.	hétfő	Chanuka 5. nap		7,00	16,00
	30.	31.	kedd	Chanuka 6. nap	Újhold 1.	7,00	16,00

Ismeretlen zsidók nyomában CV. Makai (Fischer) Emil

Makai Emil, született Fischer Emil (Makó, 1870. november 17. – Budapest, 1901. augusztus 6.) magyar költő, drámaíró, újságíró, műfordító, Makai Ödön nagybátyja.

Zsidó értelmiségi családban született, **apja Fischer Antal Enoch (1826–1896)** alföldi származású földműves család sarja, aki kitartásának köszönhetően makói főrabbi lett. Édesapja ideje nagy részét gyermekeitől távol töltötte, ugyanis tanulmányait **Pozsonyban** és **Prágában** végezte, majd ezt követően német nyelvterületen dolgozott, így családjával sokáig csak levélben tartotta a kapcsolatot. **Édesanyja, Hermann Nina** három évvel fia születése után **kolerajárványban meghalt**, ennek következtében az anyai feladatok idősebb nővéreire hárultak, főként az ekkor **16 éves Herminára**. A fiúnak **öt testvére** volt. **Bátyja, Fischer Jakab (1860–1920)** a pozsonyi kórház **pszichiáter-főorvosa** lett.

Makai Emil tanulmányait szülővárosában kezdte, később **Budapestre** ment, a **rabbiképzőbe (I. Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet)**, követve ezzel édesapját.

Kezdetben **vallásos verseket** írt, **Vallásos énekek** című verseskötete **1890-ben** jelent meg. A fő áttörést azonban a **középkori héber nyelvű költemények műfordításait** tartalmazó **Zsidó költők** című kötet hozta meg számára, **1892-ben**.

Tizenhét éves korától (1887) már **verseket** írt. Tanulmányait azonban **váratlanul abbahagyta**, munkáját ezután az **újságírás, drámaírás, költészet** és a **műfordítás** jelentette.

Egyik jelentős sikerét a **Tudós professzor Hatvani** című háromfelvonásos **színházi drámájával** érte el. A mű megírásában **Jókai Mór** segítette, így **Makai** a mű minden megjelenésénél hálóját fejezte ki, a későbbi szerkesztők azonban – **Makai halálát követően** – eme **köszönetnyilvánítást elhagyták**.

Harminc évesen hunyt el. Korai halála ellenére számos művet hagyott az utókorra, amiknek mára csak a töredéke érhető el. Sírja Makón, a jángori neológ zsidó temetőben található.

Forrás: (wikipedia)

Dr. Goldberger Tamás: 80 éve történt

XXXV. rész

1944. november 23. - 1944. november 29. között

1944. november 23. Hitler Budapestet „erődé” nyilvánította és elrendelte, hogy háztól-házig az utolsó emberig védelmezni kell. Nyilas pártszolgálatosok első ízben végeztek ki zsidónak minősülő magyar állampolgárokat úgy, hogy a Duna-partról a folyóba lőtték áldozataikat. Solymossy János, az összeköltöztetés lebonyolítására kirendelt miniszteri biztos tárgyalt a zsidó vezetőkkel a zsidóknak juttatandó épületekről, az érintett zsidók és keresztények számáról. A gettó számára kijelölt területen 162 csillagos ház volt - ebből 18-ban laktak kizárólag zsidók -, 2.393 zsidó lakás volt bennük, 4.725 szobával és 3.556 lakóval, 974 keresztény lakás, 1.997 szobával és 4.019 lakóval. Volt még 133 keresztény ház 2.346 lakással, 3.162 szobával és 7.916 lakóval. Összesen 11.935 keresztény átköltöztetését tervezték, a zsidók által kiürített, máshol lévő csillagos házakba. Ugyanakkor kb. 63.000 zsidó elhelyezését tervezték a gettóban. A gettó területén kívül azonnal ki kellett üríteni 6.000 lakást az érintett keresztények számára. A zsidók engedélyt kaptak rá, hogy a bútorokon kívül, minden mozgatható holmijukat magukkal vigyék. A tervezett gettó közepén, a Klauzál téren gyülekeztek, innen azonban csak annyit vihettek magukkal kijelölt lakásaikba, amennyit elbírtak. Raoul Wallenberg és Per Anger követségi első titkár 153 zsidót mentett ki Hegyeshalomban az SS kezei közül. Az újjáalakuló Független Kisgazdapárt Elnöki Tanácsa ülésén Szegeden, Balogh István elnökletével egyhangúan helyeselték a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front létrehozását és a "Délmagyarország" című lap megindítását.

1944. november 24. A Városmajorból elhurcolt 80 zsidót a nyilasok belelőtték a Dunába.

1944. november 25. A foglyokkal lebontatták az auschwitzi II.sz. krematóriumot. Serédi Jusztinián tiltakozott Szállasinál a zsidóüldözések ellen. Szovjet csapatok elfoglalták Hatvant. A szovjet 23. lövészhadtest befejezte az átkelést a Csepel-szigetre, és a 37. lövészhadtest csapatai is csatlakoztak hozzá. A 4 hadosztálynyi erővel szemben csak leharcolt német-magyar alakulatok álltak. Tököl és Szigetszentmiklós után végül Lakihegy és a Királyerdő közt állt meg a front. Felszabadult Hatvan (Heves megye).

1944. november 26. Csak százan éltek túl a Sonderkommando utolsó szelekcióját Auschwitzban. Himmler, az SS birodalmi vezetője parancsot adott az auschwitzi gázkamrák felrobbantására. A nyilasok a Pozsonyi út 35-ben tartottak razziát, azzal az indokkal, hogy lövéseket adtak le onnan. A házban találtak egy részét kirabolták, sokakat kivittek a Duna-partra és a Dunába lőtték őket. Máskor a hamis papírokkal rendelkezőket a későbbi "nagy gettó" területére vitték a "nemzetközi gettóból". Felső parancsra a magyar csapatok feladták a Tisza vonalát. A román csapatok másnap nagy erővel

Dr. Goldberger Tamás: 80 éve történt

XXXV. rész

keltek át a folyón, és Tokaj irányából észak felé nyomultak, sorra foglalva el a bodroγκözi településeket. Munkácson első ülését tartotta a kárpátaljai tanácsok kongresszusa, ahol a Szovjet-Ukrajnával való egyesülést szorgalmazták. Felszabadult Mohács (Baranya megye).

1944. november 27. Vajna Gábor belügyminiszter kijelentette, hogy kb. 27.000 hamisított védlevél van forgalomban. Ennek hatására a "nemzetközi gettó" épületeiben végrehajtott razziák megszorodtak és szigorúbbá váltak. A Zsidó Tanács hivatalosan felkérte Soly-mossy Jánost kijelölt miniszteri biztost, hogy biztosítsa a megfelelő villany-gáz- és víz-ellátást, szállítóeszközöket, fürdőket, fertőtlenítő berendezéseket, gyógyszereket. A gettó létrehozását megelőzően a zsidó vezetők igyekeztek megoldást találni az élelmezés, elhelyezés, higiénia és egészségügy problémáira. Különféle petíciókat intéztek Soly-mossyhoz és más tisztviselőkhöz, emellett megkeresték a semleges államok és a Nemzetközi Vöröskereszt képviselőit is. Az egészségügyi problémák megoldására tábori kórházakat állítottak fel. A legaktívabban tevékenykedő orvosok dr. Acél Dezső, dr. Benedek László, dr. Groszmann Ferenc és dr. Tauber László voltak.

1944. november 28. Solymossy János kirendelt miniszteri biztos azt tervezte, hogy a Magyarországi Zsidók Országos Szövetsége Ideiglenes Intézőbizottságát 4 keresztény zsidó delegálásával bővíti. A tervből nem lett semmi, azonban a szervezet átvette a Magyarországi Keresztény Zsidók Szövetségétől a keresztény zsidók védelmét, mivel az Szalasiék hatalomra kerülésekor gyakorlatilag megszűnt. Leopold Breszlauer és Ladislaus Kluger, a svájci követség képviselői betérjesztették beszámolójukat a halálmenetek útvo-nalán tett szemleútról. A Nemzetközi Vöröskereszt hasonló jelentést terjesztett elő, és lét-rehozta egy delegációt a pápai nuncius közreműködésével is. Utóbbi, melynek tagja volt Újváry Sándor író, Kiss Géza textilkereskedő és Bíró István erdélyi parlamenti képvise-lő, megerősítette a Batizfalvy Nándor és a svájci követség képviselői által előadotta-kat. Beszámoltak Köhler Ferenc lazarista pap hősiességéről is, aki felszólította a nyilasokat, hogy lőjék agyon, mert segítette a zsidókat. Felszabadult Bátaszék (Tolna megye).

1944. november 29. Vajna Gábor belügyminiszter rendeletet tett közzé a budapesti gettó létrehozásáról. A pesti gettóba az útlevelemel és védlevelemel (schutzpass) nem ren-delkező zsidóknak kellett beköltöznie. A zsidók átköltöztetése a csillagos házakból nov-ember végén kezdődött, és december 2-án fejeződött be. A mintegy 0,3 km²-nyi területen létesített gettóban mintegy 70-100 ezer embert zsúfoltak össze.

A kerítéssel körülvett gettó nem nyújtott védelmet. Január 18-ig, a szovjet csapatok megérkezéséig nyilas csoportok rendszeresen behatoltak a gettó területére, ahol gyilkoltak és raboltak. A gettó területén 24 közös sírban összesen 2 281 holttestet temettek el. Felszabadult Pécs.

Tzvi Gluckin:

Fedezd fel ki írta a Tórárt!

XXXIV. rész

Nézd meg figyelmesen a betűket:

táv – ת
sin – ש
zájin – ז

A következő oldalon **Hámán tíz fiának** listája olvasható **Eszter könyvéből**. Ugyanarról az oldalról származik, a kilencedik fejezet fentebb említett részéből. Nézd meg figyelmesen a második, a nyolcadik és az utolsó sort. **Látsz-e három betűt a többinél kisebb betűvel nyomtatva?** Bekarikáztam őket, hogy könnyebb legyen megtalálni. **Mi lehet ennek az oka? Véletlen?**

ואת	איש
ואת	פרשתא
ואת	דלפון
ואת	אספתא
ואת	פורתא
ואת	אדכיא
ואת	ארידתא
ואת	פרמיתא
ואת	אריסי
ואת	ארדי
עשרת	ןסתא

Eszter arra kérte **Istent**, hogy másodszor is akassza fel **Hámán fiait**. Arra kérte **Őt**, hogy „**holnap**”, azaz a jövőben tegye meg. A **nácik megfelelnek ámálek definíciójának**. A **Talmud** figyelmeztetett a német egyesülés veszélyére. **Eszter** pedig arra kérte Istent, hogy ismétlje meg a **purimi** történet végét. És **Eszter** pontos volt. Könyvében jelezte, hogy ennek az ismétlésnek **5707**-ben kell megtörténnie. **Hogyan csinálta ezt?** Három kis betűt rejtett el a legyőzött ellenségek listájában.

Ne feledd, hogy a zsidó előírások nagyon pontosak különösen, ha szent könyvek írásáról van szó. A másolók meghatározott szabályokat követnek. Tudják, mikor kell oszlop- vagy sortörést tenni, mikor kell kisebb betűvel írni, és mikor kell nagyobb betűméretet használni. Egy második világháború előtt írt **Eszter könyvében** ugyanezeket a kisebb betűket találod, mint egy maiban. **Kísérteties**.

Tzvi Gluckin: Fedezd fel ki írta a Tórárt! XXXIV. rész

De van egy kis probléma. Add össze a **táv**, **sin** és **zájin** betűk értékét:

táv = 400

sin = 300

zájin = 7

Ez csak 707. Miért? Táv a héber ábécé **utolsó betűje**. Az **értéke 400**. Egy olyan nagy szám leírásához, mint az **5000**, **sok távra** lenne szükség, ami túl **körülményes** lenne. Az évek jelölésekor a **héber nyelv** egyfajta **gyorsírást használ**, és kihagyja az ezres helyiértéket. A leg több esetben ez elég jó. A héber dátumot jogi szerződésekre, adás vételi iratokra és vallási dokumentumokra írják. A legtöbb ember tudja, hogy melyik évezredben él, így a rendszer működik.

De ha **Eszter** a **purimi történet** megisméltésére akart utalni, akkor ennél pontosabbnak kell lennie. A konkrét évszám mellett az évez redet is meg kell jelölnie. **Különben melyik 707-re utal?** Talán **4707** re gondolt. **Hányadik évezredben van 5707?** A hatodikban. Ez a **707** es **év hatodik** megjelenése. **Melyik héber betű számértéke 6?** A **váv** betűé: **váv = 6**. Nézd meg figyelmesen, hogy néz ki a **váv**: 1.

Most nézd meg újra az előző oldalt, amelyen a kis betűk talál hatók. Nézd meg az utolsó nevet. Látsz egy olyan betűt, amelyik nagyobb, mint a többi? A nagy **váv** az **ezredfordulót jelzi**. A kivégzést a hatodik évezredben ismételték meg. Pontosabban **5707**-ben. **Eszter** nem csak megközelítette az időpontot. Pontosán jelezte, hogy mikor fog megisméltődni a történet. És így is történt.

A **nácikat október 16-án akasztották fel**. **5707**-ben **október 16-a hosáná rábbá** volt. **Hosáná rábbá** egy **zsidó ünnep**. **Szukkot ünnepének utolsó napja**. A zsidó hagyomány szerint **hosáná rábbá** a nem zsidók ítéletnapja. A zsidók **ros hásaná** napján ítéltetnek meg. **Jom kippurkor** pedig kapnak egy **második esélyt**. A nem zsidókat **hosáná rábbá** napján ítélik meg. **Érdekes**.

Hermann Göring – a **nürnbergi perben halálra ítélt nácik** egyike – **öngyilkos** lett. A **purimi történetben Hámán lánya** lett **öngyilkos**. **Albert Speer** – **Hitler építésze** és közeli **bizalmasa** – szerint **Göring transzvesztita** volt. Otthon női ruhát viselt, katonai egyenruhája alatt pedig női alsóneműt. Gondolj bele! **Hámánnak tizenegy gyermeke** volt. **Tíz fiát felakasztották**, a lánya pedig **öngyilkos** lett. **Tizenegy nácit** elítéltek. **Tízet felakasztottak**, egy **transzvesztita** pedig **öngyilkos** lett. Lenyűgöző. És nagyszerű példája a konkrét irányításnak. Ennél jobb már nem is lehetne.

Folytatjuk...

Heti Jahrzeit:

Rabbi Efraim ben Izrael Alnaqua

Rabbi Efraim ben Izrael Alnaqua (1359-1442) (más néven: „Al-Nakawa”, „Al-Nakava”, „Ankava”, „Ankoa”, „Enkaoua”, „Alnucawi” orvos, rabbi, teológiai író és az algériai Tlemcenben (Algéria) működő zsidó közösség alapítója volt, ahol 1442-ben halt meg.

Egy legenda szerint **Alnaqua** megszökött a spanyol inkvizíció elől, amely máglyán mártíroztatta meg apját (**Izrael Ben József rabbi**) és anyját, és egy oroszlánon ülve, kígyót használva kantárként **Tlemcenbe** érkezett. **Azulai csodatevőnek** nevezi őt. **Alnaquának** sikerült - miután más orvosok kudarcot vallottak - meggyógyítania a **Zayyanid**-dinasztia egyik királyának egyetlen lányát. A király által felajánlott arany- és ezüstjutalmat visszautasítva csak azért könyörgött, hogy a **Tlemcen** közelében élő zsidók egyesüljenek benne. Így alakult meg a közösség. **Alnaqua** első gondja egy nagy **zsinagóga létrehozása** volt: ez ma is létezik, és az ő nevét viseli. A rabbi széke fölött, amelyre a **Jer. xvii. 12.** verset vésték, egy

lámpa ég örökké. **Alnaqua** sírja a régi temetőben van, körülvéve **családtagjai sírjával**: az **észak-afrikai** zsidók számára szent hely, és gyakran látogatják zarándokok egész **Algériából**.

Alnaquának két fia volt, Izrael és Júda. Az utóbbi **Oranban, Mostaganemben,** majd később **Tlemcenben** élt, és **Simeon ben Zemah Duran** apósa lett. **Alnaqua** írta idősebb fia, **Izrael** számára a **Shaar Kevod Adonai (Bejárás Isten dicsőségéhez)** című művet, amely válaszokat tartalmaz **Nahmanidész Maimonidész** Moréjával kapcsolatos kritikáira. E mű kézírata az **oxfordi Bodleian Libraryben** található. Írt néhány himnuszt is.

Forrás: (tzadikim)

RECEPT-TÁR

Hagymás csirkemáj

Ettől az ízes csodától még a májszkeptikusok is megadják magukat. Ráadásul pikk-pakk kész, így több időd marad arra, hogy kiélvezd az ízeket.

Hozzávalók: 2 fő

- 1 ek olaj
- 2 fej vöröshagyma (150 g/fej)
- 3 gerezd fokhagyma
- 500 g csirkemáj
- 2 tk sűrített paradicsom
- só, bors
- 1 ek szárított majoránna
- 1 tk fűszerpaprika
- 150 ml száraz fehérbor
- 150 ml víz
- 400 g krumpli (tisztított súly)
- só
- ½ csokor petrezselyem
- 2 csipet fűszerpaprika

Elkészítés:

Olajat melegítünk egy serpenyőben. Hozzáadjuk a félfőre vágott vöröshagymát, a zúzott fokhagymát, és közepes hőfokon kb. 6-7 percig dinszteljük. Hozzáadjuk a májat és magas hőfokon 2 perc alatt megpirítjuk. A serpenyőbe rakjuk a sűrített paradicsomot, fél percig pirítjuk. Sózzuk, borsozzuk, ízesítjük a majoránnával, a fűszerpaprikával, felöntjük a borral majd, amikor szinte teljesen elpárolgott, a vízzel is, és közepes hőfokon, fedő alatt kb. 3 perc alatt készre pároljuk.

A krumplit cikkekre vágjuk és sós, bő hideg vízben feltesszük főni. Mérettől függően, forrástól számítva kb. 15 perc alatt készre főzzük, majd leszűrjük és a májjal tálaljuk. A végén az ételt megszórjuk frissen aprított petrezselyemmel és fűszerpaprikával.

Forrás: (streetkitchen)

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FŰVÁROS ZSINAGÓGA

REJTVÉNY, AGYTORNA (SÁBESZ UTÁNRA)

K	A POÉN 1. RÉSZÉ	JOG-TALANUL MAGAS KAMAT	RÖNTGEN, RÖVIDEN	ÉRDEK-LŐDIK	ORSZÁ-GOS TANÁCS, RÖVIDEN	KÉMLEL	TANÁRI VÁZLAT														
LOVAT A FÁHOZ KÖTŐ	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼														
MOZGÁS-BAN VANI			VILÁGÚR SZIVÁR-VÁNY-HÁRTYA																		
SZILÁRD KENŐ-ANYAG					CSAK, A KÖZEPÉNI! ÁLOMBA RINGATÓ																
GARÁZ-DÁLKODÓ SEREG						A TANULÓ VEZETŐ JELE TALÁLÓ															
A KIS HABLEÁNY																					
NYOMÓ-GOMB								BANKI MŰVELET ELŐADÓ-MŰVESZ	▼	KÖZÉPEN SŰLI	EBBE AZ IRÁNYBA	NEWTON, RÖVIDEN MÉGINT, A KÖZEPÉNI!	▼	SIRÁN-KOZÓ							
A MŰLT IDŐ EGYIK JELE		AZ ŐSZ VÉGE! ÉVEKET ELTÖLT		FALU RÉSZÉ TARTAL-MATLAN								A POÉN 2. RÉSZÉ RÉSZBEN RAÚSZIKI								C	
HAMIS, NEM VALÓDI			GOLF-KELLÉK VÍGOPERA RÉSZEI					MELEG (IDŐ) HURKA-FAJTA													
SZAVAK-KAL ÁB-RÁZÓLÓ								BOLYHOS SZÖVET A HÁZBA ORDÍT					ÁFONYA-SZELETI DÉLCEG, RÉGIESEN								
NINCS TOVÁBB					FEGYVER-NYUGVÁS ROPOGÓS EDESSÉG					ÓKORI ÁLLAM DARÁLÓ											
KISSÉ OLAJOS!			KEDVELŐ NAGYON SZERET									OSZMÁN TISZT KERESZ-TŰLVÁG									
LUXEM-BURGI AUTÓK JELZÉSE		RÓMAI 1-ES EZÉRT		IGEFAJTA IZRAELI LÉGITÁR-SASÁG						FŐLÉBE CSÜNG VILÁG-HATALOM											
A BOSZ-SZUÁLLO SORS										KÁRTYA-JÁTEK ÁGYÁST RITKÍT										GAUSS, RÖVIDEN MÉZGÁÉK KUTYÁJA	
NŐI NÉV								CSAPA-DEKOS BÉKAFAJ						BOLY SZÉLEI! TUDATOS ELEM!							
RADAMES SZEREL-ME					ÖNTECS ANGOLNA, ANGOLUL							BANTU TÖRZS A FELSŐ-FOK JELE									
A-BE RAGPÁRJA SPORT-FOGADÁS			FŰ PÁRJA! DIÓBÉL KÖZEPE!							DISZNÓT MEGÖL SZIKLA-DARABI!											
				TÉVESEN KÜRÁL ÓDA ELEJEI																KIEJTETT BETŰ A KÓRHÁZ JELE	
TESLA, RÖVIDEN	L							NAGYON KIS MÉR-TÉKBEN													

Ez a kiadvány Szent szövegek idézeteit és azok magyarázatait tartalmazza. Kérjük ne dobja ki!
TALMUD TORA Alapítvány számlaszáma: 11705008-20413002-00000000

IMAI DŐK, GYERTAGYÚJTÁS, IDŐSEK KLUBJA ESEMÉNYEK

2024. Nov.29. – 2024. Dec. 06.

DÁTUM	REGGEL	ESTE
29. péntek	7:00	16:00
30. szombat	8:00	15:30
01. vasárnap	8:00	16:00
02. hétfő	7:00	16:00
03. kedd	7:00	16:00
04. szerda	7:00	16:00
05. csütörtök	7:00	16:00
06. péntek	7:00	16:00

Gyertyagyújtás és Szombat kimenetele Budapesten

DÁTUM	ESTE	DÁTUM	ESTE
29. péntek	15:37	30. szombat	16:47
06. péntek	15:34	07. szombat	16:45

Poén sarok

Egy férfi horgász a folyóparton, és az egyik lába be van gipszelve. Arra megy egy másik horgász, megkérdi:
- Harapnak a halak?
- Nem, csak elestem.

A józsefvárosi önkormányzat a Nagy Fuváros utca zsinagógában tartotta a Holokauszt 80. évfordulója alkalmából a rendezvényét. A megemlékezésen több százan jelentek meg és Pikó András polgármester megnyitó beszédet tartott majd ezt követően Streit Sándor elnök köszöntötte a jelenlévőket és visszaemlékezést tartott a régi józsefvárosi időkről. A jelenlévőknek annyi tetszett az elhangzottak, hogy szerették volna ha tovább mondaná a régi emlékeket, de megígérte hogy legközelebb folytatja. A beszédek elhangzása után az Ábrahám fiai zenekar adott élő koncertet, nagy siker volt, ismert és szép dalokat adtak elő. Gratulálunk a produkciónak.

A 613 PARANCSOLAT

XXVI.

Megszentelni a szombatot szavakkal

**„Emlékezz meg a szombatról, azt megszentelni”
(2Mózes 20:8)**

EMBERBARÁT IDŐSEK KLUBJA

„IDŐSEK KLUB” -ja, rendezvényeire várjuk kilélek tagjait. Várjuk tagjaink szíves megjelenését és ötleteiket, melyekkel segítik a klub működését. Következő klubrendezvényt december 04.-én, szerdán délelőtt 10:00 órától tartjuk a földszinti klubteremben.

Nagy Fuváros utcai Templomkörzet

Emberbarát Templomegylet

Budapest. 1084

Nagy Fuváros utca 4.

Tel: 334 27 31

Email: nagyfuvaros@gmail.com

<https://www.facebook.com/Nagyfuvaros4>

Felelős kiadó: Streit Sándor

Szerkesztő: Streit Gábor

Technikai asszisztens: Andrassy Béla